

Libertatea de exprimare a magistraților. Limite și vulnerabilități

judecător Dragoș Călin,
 Curtea de Apel București

judecător Ionuț Militaru,
 Judecătoria Sectorului 6 București

The freedom of speech is one of the most important fundamental rights and one of the preconditions for the good functioning of democracy. Because no right can be an absolute one, the most delicate issue is to establish a fair balance between the exercise of this right and the protection of general interests or of individual rights of other persons.

By the present study, we propose to analyze the sphere of free speech of judges, its correlations with other fundamental rights, but also its limit, having in mind the present social environment, in which the generalized attacks to the address of justice are grooving, and “value judgments” are transformed into “popular judgments” in the shape of an “extraordinary appeal” against every judgment.

1. Reglementări internaționale în materie
Articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹ prevede că (1) „Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare”. (2) „Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau

siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

Acest text își are sorgintea în Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, iar în analiza sa trebuie avute în vedere și dispozițiile Pactului Internațional O.N.U. privitor la drepturile civile și politice, împreună cu Protocolul facultativ ce-l însoțește.²

Art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului³ prevede că „Orice persoană are dreptul la libertatea de opinie și exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale și acela de a căuta, de a primi, de a răspândi,

¹ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a fost adoptată la Roma în 4 noiembrie 1950 Guvernele membre ale Consiliului Europei și ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în M.Of., Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.

² Art. 13 din Convenția Americană a Drepturilor Omului, adoptată la data de 22 noiembrie 1969 la San José (Costa Rica), are un conținut asemănător.

³ Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată de către Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948 prin Rezoluția 217A (III). A se vedea I. Moroianu-Zlătescu, E. Marinache, R. Șerbănescu, *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte, vol. I – Instrumente universale*, ed. a 8-a, Ed. I.R.D.O., București, 2006, p. 9.

Problemele legate de funcționarea justiției constituie un subiect de interes general, iar dezbaterile pe marginea acestor probleme sunt protejate de art. 10.

fără considerații de frontieră, informații și idei prin orice mijloace de exprimare”.

La rândul său, Pactul internațional privitor la drepturile civile și politice⁴, în paragraful 1 al art. 19, prevede că „nimeni nu poate fi

îngrădit în opiniile sale”, iar paragraful 2 al aceluiași text dispune că „orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare care cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, fără luarea în considerare a frontierelor statale, sub formă orală, scrisă, imprimată sau artistică, prin orice mijloace, la alegerea sa”.

În sfârșit, art. 19 paragraful 3 al Pactului dispune că „exercițiul acestor drepturi comportă îndatoriri deosebite și responsabilități speciale, ceea ce înseamnă că acesta poate fi supus unor restricții care trebuie expres prevăzute de lege, restricții care au ca scop respectarea drepturilor și reputației altor persoane sau sunt necesare pentru salvagardarea siguranței naționale, a ordinii publice, a sănătății sau a moralei publice.”

2. Conținut și importanță

Simpla lectură a textelor actelor internaționale în materie, anterior citate, conduce la concluzia că în sfera sa, dreptul la libera exprimare cuprinde *libertatea de opinie și de exprimare a opiniei*, dar și *libertatea de informare*, chiar dacă redactarea textelor corespunzătoare este diferită.

Libertatea de expresie nu poate fi disociată de recunoașterea libertății de gândire și de conștiință, a libertății de a-ți manifesta opiniile față de ceilalți membri ai societății. În timp ce art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului protejează dreptul de a comunica anumite convingeri, adică idei structurate, cu o anumită pondere în viața socială, art. 10 apără

dreptul de a primi informații de orice natură, precum și de a-ți exprima orice idee, fără ca aceasta să capete o anumită „stare de convingere”, chiar și pe cele care pot șoca sau deconcerta pe cei din jur, cu excepția celor care nu sunt compatibile cu valorile unei societăți democratice.

Importanța deosebită a libertății de exprimare protejate de art. 10 din Convenție a fost subliniată pentru prima dată în cauza *Handyside c. Regatului Unit*⁵ în care Curtea europeană a statuat că „libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una din condițiile primordiale ale progresului său și ale împlinirii individuale a membrilor săi. Sub rezerva paragrafului 2 al articolului 10, ea acoperă nu numai informațiile și ideile care sunt primite favorabil sau care sunt considerate inofensive ori indiferente, ci și pe acelea care offensează, șochează sau îngrijorează statul sau un anumit segment al populației. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis în absența cărora nu există societate democratică.

Curtea de la Strasbourg afirmă astfel ideea că democrația nu se rezumă la domnia opiniei majorității, ci implică într-o egală măsură respectul pentru minorități, tolerarea manifestărilor izolate sau excentrice, necesitând abordarea relației individ-colectivitate dintr-o perspectivă liberală.⁶

Desigur, nu trebuie pierdut din vedere că uneori libertatea de exprimare poate fi în conflict cu anumite interese colective sau individuale, ceea ce înseamnă că ea nu ar fi concepută dincolo de orice limite. Acesta este, astfel cum va rezulta din dezvoltările ce urmează, și sensul dispozițiilor paragrafului 2 al art. 10.

Problema cea mai delicată o constituie, însă, aceea de a găsi măsura echilibrului care trebuie să existe între exercițiul dreptului la liberă exprimare, pe de o parte, și protecția intereselor sociale și ale drepturilor individuale ce aparțin altor persoane, pe de altă parte, problemă asupra căreia instanța europeană a avut adeseori a statua în jurisprudența sa.⁷

⁴ Adoptat la data de 16 decembrie 1966 și intrat în vigoare la 23 martie 1976, a fost ratificat de România la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212/1974, publicat în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

⁵ CEDO, cauza *Handyside c. Regatului Unit*, cererea nr. 5493/72, hotărârea din 7 decembrie 1976, seria A nr. 24.

⁶ A. Tudorică, D. Bogdan, *Articolul 10 - Dreptul la libertatea de exprimare în Jurisprudența CEDO – studii și comentarii*, București, 2005, p. 264.

⁷ A se vedea C. Bârsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului – comentariu pe articole*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 730.

Întrucât prin studiul de față nu ne propunem să tratăm acest drept fundamental din prisma tuturor titularilor, *ci numai a magistraților*, reamintim că – spre deosebire de ceilalți subiecți – funcționarilor publici („agenților publici” în general) art. 10 din Convenție le este aplicabil oricare ar fi natura raportului juridic dintre agent și autoritatea pe care o reprezintă,⁸ deși în mod legitim statul le impune o „obligație de rezervă”.⁹

În cauza **Stefan Harabin c. Slovaciei** Curtea europeană a reținut că „statutul de care se bucura reclamantul în calitate de președinte al Curții Supreme nu-l priva de protecția articolului 10”.¹⁰ Preluând o expresie folosită de instanța europeană în legătură cu libertatea de exprimare a militarilor¹¹, putem spune așadar că „articolul 10 nu se oprește la ușile instanțelor”.

Orice ingerință în exercitarea libertății de exprimare, pentru a putea fi considerată conformă cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului, trebuie să îndeplinească în mod cumulativ următoarele 3 condiții: să fie prevăzută de lege; să urmărească unul din scopurile legitime enunțate în art. 10 paragraful 2; să fie necesară într-o societate democratică pentru atingerea scopului legitim urmărit.¹²

Vom prezenta în secțiunile următoare restricțiile ce pot fi aduse libertății de exprimare pe baza paragrafului 2, cu referire în mod special la cele necesare pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

3. Limitele libertății de exprimare cu privire la autoritatea judecătorească în jurisprudența CEDO

Cu referire la administrarea justiției, instanța europeană a precizat că noțiunea de „putere judecătorească” („*judiciary*”, „*pouvoir judiciaire*”) privește „aparatul justiției” sau al sectorului judiciar al puterii statale, judecătorii, în calitatea lor oficială, iar expresia „autoritate a puterii judecătorești” reflectă ideea că tribunalele

constituie organele apropiate pentru a determina „drepturile și obligațiile juridice” și a statua cu privire la diferendele în această materie, pe care publicul larg le consideră ca atare, iar aptitudinea lor de a-si îndeplini această atribuție îi inspiră respect și încredere.¹³

Referindu-se la rolul presei în cadrul dezbaterilor judiciare. Curtea a arătat în cauza **Sunday Times c. Regatului Unit** că „agitarea la lumina zilei” a datelor unui proces, în așa fel încât publicul să dea înaintea pronunțării instanței competente propriul său verdict, riscă să conducă la pierderea respectului pentru tribunale și a încrederii necesare în activitatea acestora; de asemenea, procedându-se astfel se ajunge la crearea unui pseudo-proces spectacol în media, împrejurare ce ar putea conduce, pe termen lung, la producerea unor consecințe nefaste în privința recunoașterii instanțelor ca unice organe calificate spre a decide în privința soluționării proceselor.¹⁴

Totuși, dincolo de asemenea situații limită, Curtea a arătat că presa are îndatorirea de a informa opinia publică asupra tuturor problemelor de interes general, iar printre acestea se află, fără nicio îndoială, și cele care privesc funcționarea justiției, instituție esențială într-o societate democratică.¹⁵

Presa reprezintă unul dintre mijloacele de care dispun responsabilii politici și opinia publică spre a se asigura că judecătorii se achită de înaltele lor responsabilități, conform scopului misiunii ce le este încredințată. Se cuvine, totuși, să se țină seama de rolul deosebit ce revine puterii judiciare în societate. Ca garant al justiției, valoare fundamentală a statului de drept, acțiunea sa are nevoie de încrederea cetățenilor; de aceea, poate să apară necesară protejarea ei împotriva unor atacuri distructive, lipsite de fundament serios, mai ales că magistrații sunt ținuți de obligația de rezervă care-i împiedică să reacționeze într-o asemenea situație.¹⁶

⁸ CEDO, cauza *Jacques Seurot c. Franței*, cererea nr. 57383/00, decizia de inadmisibilitate din 18 mai 2004.

⁹ A se vedea L. Pech, *La liberté d'expression et sa limitation*, Presses Universitaires de la Faculte de Droit de Clermont-Ferrand, p. 241.

¹⁰ CEDO, cauza *Stefan Harabin c. Slovaciei*, cererea nr. 62584/99, decizia de inadmisibilitate din 29 iunie 2004.

¹¹ CEDO, cauza *Grigoriades c. Greciei*, cererea nr. 24348/94, hotărârea din 25 noiembrie 1997, Recueil 1997-VII, în care Curtea a afirmat că „articolul 10 nu se oprește la porțile cazărmilor”.

¹² Pentru detalii a se vedea: C. Bârsan, *op. cit.*, p. 728 și urm. A. Tudorică, D. Bogdan, *op. cit.*, p. 30;

¹³ CEDO, cauza *Sunday Times c. Regatului Unit* (nr. 1), cererea nr. 6538/74, hotărârea din 26 aprilie 1979, seria A nr. 30, par. 55.

¹⁴ Idem, par. 63.

¹⁵ C. Bârsan, *op. cit.*, p. 752.

¹⁶ CEDO, cauza *Prager și Oberschlick c. Austriei*, cererea nr. 15974/90, hotărârea din 26 aprilie 1995, seria A nr. 313, par. 34.

Acest fapt justifică includerea printre scopurile legitime care pot justifica o restrângere adusă libertății de exprimare din perspectiva celui de-al doilea paragraf al art. 10 a necesității de a “garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”.

Curtea a decis că atunci când este vorba despre un magistrat de rang înalt, “drepturile și responsabilitățile” sale în privința exercitiului libertății de exprimare au o importanță deosebită; într-adevăr, este de așteptat ca funcționarii autorității judiciare să dea dovadă de o anumită rețineră în punerea în valoare a libertății lor de exprimare de fiecare dată când sunt în discuție autoritatea și imparțialitatea puterii judiciare, așa cum s-a apreciat în cauza *Wille c. Liechtenstein*¹⁷.

Referitor la critica făcută de jurnaliști unei decizii judecătorești și a magistraților care au pronunțat-o, într-o cauză în care ei au fost condamnați pentru articolele publicate ce conțineau informații abundente și detaliate despre circumstanțele unui proces în care s-a decis încredințarea unor copii minori, instanța europeană a apreciat că nu s-ar putea reproșa reclamantilor că și-ar fi încălcat obligațiile profesionale prin publicarea a ceea ce ei au aflat cu privire la cauza în discuție; incumbă, într-adevăr, presei îndatorirea de a comunica informații și idei privitoare la probleme de interes public, iar dacă presa trebuie să le difuzeze, publicul are dreptul să le primească și aceasta cu atât mai mult cu cât în speță erau denunțate fapte grave privitoare la soarta copiilor de vârstă fragedă și la funcționarea justiției.

În plus, «atitudinea magistraților, chiar în afara instanței, și mai ales atunci când se servesc de calitatea lor de magistrați, poate să constituie o preocupare legitimă a presei și să contribuie la dezbaterea asupra funcționării justiției și a moralității celor care sunt garanții acesteia».¹⁸

De asemenea, instanța europeană a arătat că statutul specific al avocaților îi plasează pe aceștia într-o poziție centrală în administrarea justiției, ca intermediari între justițiabili și tribunale, ceea ce explică normele de conduită

impuse în general membrilor barourilor. Dat fiind rolul lor deosebit în materie, este necesar ca avocații să contribuie la buna funcționare a justiției și la întărirea încrederii publicului în justiție.¹⁹

Totuși, ea a reafirmat în acest context că, pe lângă substanța ideilor și informațiilor, art. 10 protejează și modul în care acestea se exprimă, astfel că, dacă avocații au dreptul să se pronunțe public asupra funcționării justiției, criticile lor nu trebuie să depășească anumite limite.²⁰ Reclamanta, avocata unei persoane acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, fusese condamnată pentru calomnie deoarece criticase modul în care procurorul instrumentase cauza în care era implicat clientul său, acuzându-l pe procuror, într-un material prezentat în fața instanței, de manipulare și de încălcare a obligațiilor sale de serviciu prin ilegală administrare a probelor, deoarece ar fi transformat un co-acuzat în martor, în timp ce împotriva unui potențial martor în favoarea acuzatului a formulat acuzații pentru a-l împiedica să depună mărturie.

Curtea a arătat că amenințarea cu un control exercitat *a posteriori* cu privire la criticile exprimate de avocatul apărării la adresa unei alte părți participante la o procedură penală, anume procurorul, este greu de conciliat cu îndatorirea acelui avocat de a apăra cu devotament interesele clientului său. Revine, în primul rând, avocaților înșiși, sub rezerva controlului instanței, să aprecieze pertinenta și utilitatea unui argument prezentat în apărare, fără a se lăsa influențați de „efectul disuasiv” pe care l-ar putea avea o sancțiune penală la care eventual s-ar expune, fie ea foarte ușoară, sau obligația de a plăti despăgubiri pentru repararea prejudiciului cauzat sau de a plăti anumite cheltuieli, iar tribunalele și judecătorii care le prezidează trebuie să conducă procedura de judecată în așa fel încât să fie garantată echitatea procesului și libertatea de exprimare a avocatului, nu să examineze, în cadrul unui proces ulterior, caracterul apropiat al declarațiilor formulate de o parte în pretoriu (în fața instanței) -, situație ce ar fi incompatibilă cu garantarea libertății de exprimare.²¹

¹⁷ CEDO, cauza *Wille c. Liechtenstein*, cererea nr. 28396/95, hotărârea din 28 octombrie 1999, Recueil 1999-VII, par. 64.

¹⁸ CEDO, cauza *Sabou și Pârcălab c. României*, cererea nr. 46572/99, hotărârea din 28 septembrie 2004.

¹⁹ CEDO, cauza *Schöpfer c. Elveției*, cererea nr. 25405/

94, decizia de inadmisibilitate din 20 mai 1998, Recueil 1998-III, par. 29; Cauza *Nikula c. Finlandei*, cererea nr. 31611/96, hotărârea din 21 martie 2002, Recueil 2002-II, par. 45.

²⁰ CEDO, cauza *Nikula c. Finlandei*, precit., par. 46.

²¹ C. Bârsan, *op cit.*, p. 753-754.

Deși a constatat că afirmațiile reclamantei nu se înscriau în cadrul unei dezbateri privind chestiuni de interes general, Curtea a subliniat că acuzațiile în cauză nu depășiseră cadrul ședinței publice și se referau la actele procurorului acționând în cadrul procedurii în care era implicat clientul său, nefiind deci îndreptate împotriva calității profesionale a procurorului în general. În acest context, în opinia Curții, procurorul trebuia să tolereze o doză semnificativă de critici provenind din partea avocatului inculpatului.

În schimb, Curtea a subliniat distincția între această cauză și situațiile în care acuzații îndreptate împotriva actelor procurorilor aveau caracterul unor insulte personale, cum s-a întâmplat în cauza **Mahler c. Germaniei**, în care procurorul fusese acuzat de avocatul inculpatului că redactase rechizitoriul aflându-se într-o stare de beție completă.²²

În cauza **Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH c. Austriei**²³ Curtea a considerat că nu a reprezentat o încălcare a libertății de exprimare a reclamantei, o societate ce edita o revistă, condamnarea ei pentru a fi publicat un articol despre o procedură penală aflată la începuturile sale, care avea ca obiect brutalitățile comise de polițiști cu prilejul expulzării unui imigrant ilegal, decedat la urcarea într-un avion, pentru faptul că articolul în discuție dezvăluia numele unuia dintre polițiștii anchetați. Ea a constatat că jurisdicțiile interne au pus „în balanță” interesul publicului de a fi informat despre comportamentul poliției și interesele personale ale polițiștilor anchetați și au considerat că divulgarea identității unuia dintre ei a avut consecințe negative asupra vieții sale private și sociale. Curtea a admis că instanțele naționale au avut în vedere protejarea polițistului împotriva unui „proces în mass-media” și respectarea prezumției de nevinovăție garantată de art. 6 paragraf 2 din Convenție, mai ales prin luarea în considerare a stadiului incipient al anchetei penale în discuție.

În ceea ce privește afirmarea unor acuzații la adresa magistraților, în general privind lipsa de imparțialitate a acestora, jurisprudența Curții a încercat să echilibreze interesele contrare incidente în astfel de situații.

Cauza **Barfod c. Danemarcei**²⁴ se referea la condamnarea reclamantului care insinuase într-un articol de ziar că doi judecători își exercitaseră atribuțiile în mod pătinitor. Deși a acceptat legitimitatea demersului ziaristului de a critica modul de funcționare a justiției, Curtea nu a constatat în concret o încălcare a Convenției, din cauza faptului că reclamantul îi atacase personal pe cei doi judecători fără a se baza pe probe suficiente.²⁵

Imperativul protejării reputației judecătorilor a avut câștig de cauză și în speța **Prager și Oberschlick c. Austriei**, deja amintită, în care Curtea europeană a aprobat decizia instanțelor naționale de a-i condamna pe ziaristii care criticaseră activitatea judecătorilor austrieci, acuzându-i de lipsă de imparțialitate și de faptul că ignoră prezumția de nevinovăție a acuzaților. Decizia Curții europene s-a bazat în mare măsură pe caracterul generalizator și nenuanțat al afirmațiilor incriminate și pe faptul că acestea au fost calificate drept fapte, și nu drept judecăți de valoare.

În același timp, Curtea europeană a afirmat în alte cauze dreptul ziaristilor de a critica în termeni virulenți activitatea magistraților și a funcționarilor publici. Un exemplu în acest sens este cauza **De Haes și Gijssels c. Belgiei**. În urma unor ample investigații jurnalistice, întinse pe zeci de pagini ale unor articole solid documentate, ziaristii au demonstrat că decizia unei instanțe belgiene de a încredința doi copii tatălui lor, notarul X, în ciuda unor foarte credibile acuzații aduse acestuia conform cărora ar fi abuzat sexual de copii, erau determinate de influența pe care a exercitat-o notarul respectiv în cercurile juridice locale. Curtea de la Strasbourg a ținut seama de seriozitatea investigațiilor jurnaliștilor, care își bazaseră afirmațiile pe concluziile unor experți în domeniul psihologiei infantile, apreciind că acuzațiile de lipsă de imparțialitate aduse magistraților care soluționaseră cauza erau justificate de „emoția și indignarea cauzată de faptele prezentate în respectivele articole”. Prin urmare, condamnarea ziaristilor pentru calomnie a constituit o încălcare a art. 10.²⁶

²² CEDO, cauza *Mahler c. Germaniei*, cererea nr. 29045/95, decizia de inadmisibilitate din 14 ianuarie 1998.

²³ CEDO, cauza *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH c. Austriei* (nr. 2), cererea nr. 62746/00, decizia de inadmisibilitate din 14 noiembrie 2002, Recueil 2002-X, p. 298-299.

²⁴ CEDO, cauza *Barfod c. Danemarcei*, cererea nr. 11508/85, hotărârea din 22 februarie 1989, seria A nr. 149.

²⁵ A. Tudorică, D. Bogdan, *op. cit.*, p. 298-299.

²⁶ CEDO, cauza *De Haes și Gijssels c. Belgiei*, cererea nr. 19983/92, hotărârea din 24 februarie 1997, Recueil 1997-I.

În cauza **Perna c. Italiei**, Curtea a avut ocazia să demonstreze că acuzațiilor de lipsă de imparțialitate aduse unui magistrat de către presă li se aplică aceleași principii în esență ca și în celelalte situații în care e vorba despre discutarea de către ziariști a subiectelor de interes general. Ziaristul fusese condamnat în principal deoarece afirmase despre un magistrat că depusese un "legământ de supunere" față de partidul comunist italian și că urmărise să declanșeze o anchetă penală împotriva domnului G. Andreotti, acuzându-l de legături cu mafia, deși știa că nu avea probe suficiente pentru a-l trimite în judecată, numai pentru a-i distruge cariera politică. În ceea ce privește prima afirmație, cea referitoare la legământul de supunere față de partidul comunist, Curtea de la Strasbourg a apreciat că reprezenta o judecată de valoare care se baza pe niște elemente de fapt incontestabile, atâta timp cât militantismul politic al magistratului în cauză era general cunoscut, nefiind negat nici de către autoritățile interne. Prin urmare, o asemenea afirmație se înscria în sfera de protecție a articolului 10 din Convenție, sancționarea ei nefiind compatibilă cu aceasta. Curtea a subliniat cu această ocazie faptul că presa reprezintă unul dintre mijloacele prin care responsabilii politici și opinia publică verifică modul în care judecătorii se achită de înaltele responsabilități ce le revin. Prin militantismul său politic, magistratul în cauză s-a expus în mod inevitabil criticilor presei, care a considerat că independența și imparțialitatea magistraților constituie o chestiune de interes general.²⁷

Pe de altă parte, cea de-a doua afirmație, referitoare la declanșarea unei anchete penale împotriva unui lider politic aflat în opoziție față de partidul comunist italian numai din considerente politice, include niște elemente de fapt susceptibile de a fi probate. Or, așa cum a constatat Curtea, articolul în cauză nu evocă niciun element de probă care să le susțină și nu citează nicio sursă a informațiilor de natură să confirme aceste acuzații. De asemenea, nici în cursul procesului derulat în fața instanțelor italiene, reclamantul nu a adus vreo probă referitoare la aceste fapte concrete, mărghinindu-se să invoce mărturiile unor persoane care

atestau numai activismul politic al magistratului, dar nu și faptele concrete referitoare la procedura împotriva domnului Andreotti. În aceste condiții, ținând seama și de gravitatea unor asemenea acuzații îndreptate împotriva unui magistrat, Curtea a concluzionat că afirmațiile respective au depășit limitele criticii admisibile, sancționarea lor fiind justificată.²⁸

Garantarea autorității și imparțialității justiției a fost invocată și în situația în care articole apărute în presă prezentau drept stabilită vinovăția unei persoane inculpate într-un proces aflat pe rolul instanțelor competente. Curtea s-a pronunțat asupra unei asemenea situații în cauza **Worm c. Austriei**, apreciind că nu a fost încălcat art. 10 de către condamnarea ziaristului pentru că a publicat un articol considerat capabil să influențeze soluția unei proceduri penale aflate în curs de desfășurare.²⁹

După ce a reafirmat legitimitatea demersului presei de a comenta procese aflate pe rolul instanțelor de judecată, mai ales atunci când acestea privesc personalități cunoscute ale vieții publice (în speță era vorba de un fost ministru), Curtea a subliniat faptul că și aceste personalități trebuie să beneficieze de garanțiile privind echitatea procedurii instituite de art. 6 din Convenție, inclusiv prezumția de nevinovăție. Dat fiind că ziaristul era în mod evident convins încă de la început de vinovăția inculpatului (acuzat de fraudă fiscală), această concluzie fiind prezentată în articolele pe care le-a semnat, Curtea de la Strasbourg a acceptat ca fiind convingătoare argumentarea instanțelor austriece conform cărora ziaristul a încercat să convingă cititorii de necesitatea condamnării inculpatului, existând în speță un risc obiectiv ca articolul în cauză să exercite o influență asupra soluției ce urma a fi pronunțată de instanță.³⁰

În cauza **Roy și Malaurie c Franței**, Curtea reia ideea, stabilită în cauza Worm c. Austriei, conform căreia «*jurnaliștii care scriu articole referitoare la proceduri penale în curs, trebuie să vegheze să nu depășească limitele fixate în scopul unei bune administrări a justiției, și să respecte prezumția de nevinovăție a persoanei acuzate*». În această cauză, Curtea a constatat că interdicția absolută, în dreptul francez, de a

²⁷ CEDO, cauza *Perna c. Italiei*, cererea nr. 48898/99, hotărârea din 6 mai 2003, Recueil 2003-V.

²⁸ A. Tudorică, D. Bogdan, *op. cit.*, p. 300.

²⁹ CEDO, cauza *Worm c. Austriei*, cererea nr. 22714/93, hotărârea din 29 august 1997, Recueil 1997-V.

³⁰ A. Tudorică, D. Bogdan, *op. cit.*, p. 301.

publica orice informații, prejudiciabile sau nu, referitoare la procese penale pornite la plângerea prealabilă cu constituire de parte civilă, încălca dreptul la libertatea de exprimare, cu atât mai mult cu cât ea nu viza și procesele în care trimiterea în judecată se realiza prin rechizitoriu, ori porneau la plângerea prealabilă fără constituire de parte civilă.³¹

Judecătorii pot fi predispuși la acoperirea neregulilor, tendință ce ține de natura umană, însă ei sunt totodată profesioniști. Formarea lor, modul de recrutare și experiența ar trebui să fie suficient de riguroase pentru a le permite să depășească orice deficiențe. Este important de subliniat că în cadrul Curții Europene a Drepturilor Omului, judecătorii sunt selectați din cei mai buni profesioniști și, mai presus de orice, sunt izolați de politica statelor membre, din moment ce salariile sunt plătite de Consiliul Europei. Ar fi dificil să se poată obține, la acest nivel, influențarea judecătorilor pentru a acoperi deciziile afectate de incorectitudine sau de corupție din sistemele judiciare ale statelor contractante.³²

Categoria profesională din care fac parte judecătorii trebuie tratată diferit de celelalte categorii, în special față puterea executivă. Judecătorii trebuie să fie independenți și, deși conceptual fac parte dintr-o autoritate a statului, au atribuții de control asupra tuturor formelor de excese ale autorităților. Acest deziderat face ca menținerea încrederii publice în justiție să fie indispensabilă în orice societate a unui stat de drept, deoarece critica brutală care pune la îndoială integritatea judecătorilor, pune la îndoială și independența lor, iar dacă este nefondată poate fi distrugătoare pentru procesul democratic.³³

În Marea Britanie, *exempli gratia*, legea sfidării instanței, atât în cadrul acesteia, cât și în afară, potrivit căreia nu se poate face nimic care să submineze încrederea publică în justiție, să scandalizeze instanța sau să amenințe independența puterii judecătorești, este un exemplu de protecție specială instituită în acest scop.³⁴

Măsuri similare există în legislația altor state și au fost dintotdeauna un factor aflat în echilibru cu libertățile individuale.³⁵ În majoritatea statelor ce fac parte din Consiliul Europei există o varietate de mecanisme formale sau informale pentru a limita sau sancționa criticile aduse judecătorilor. Țări precum Franța, Olanda, Spania, Italia, Suedia, Norvegia și bineînțeles Danemarca (statul împotriva căruia a fost pronunțată hotărârea Barford) au instituit reguli în codul penal care interzic criticarea judecătorilor.³⁶

În alte state, precum Germania, Elveția și Austria (de unde provine cauza **Prager și Oberschlick**), unde legile civile și penale privind calomnia sunt accesibile judecătorilor, în aceeași măsură ca oricărui alt cetățean. Tratându-i pe judecători ca pe orice cetățean în privința legii ce sancționează calomnia, devine necesar un standard mai ridicat în aprecierea probei verității. O astfel de abordare este posibil să fi influențat jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Un judecător englez³⁷ afirma: „Justiția nu este o virtute închisă ermetic: trebuie să i se permită să suporte supravegherea oamenilor de rând, care își exercită dreptul de a critica, prin observații și comentarii cuviincioase, dar totuși directe”.

În Germania anumite restricții ale dreptului de a critica sunt impuse de principiile eticii

³¹ CEDO, cauza *Roy și Malaurie c Franței*, cererea nr. 34000/96, hotărârea din 3 octombrie 2000, publicată în Recueil 2000-X.

³² Michael K. Addo, *Are Judges Beyond Criticism Under Article 10 of the European Convention on Human Rights?*, *International & Comparative Law Quarterly* (aprilie 1998), vol. 47, Cambridge University Press, p. 425-438.

³³ M.K. Addo, op. cit., p. 429.

³⁴ Report of the Committee on Contempt of Court (Phillimore Committee Report) Cmnd 5794 (1974), par. 162; G. Borrie și N. Lowe, *The Law of Contempt* (1973), cap. VI.

³⁵ Pentru o analiză a unor cauze de acest gen, majoritatea din common law, a se vedea Geoffrey Robertson și Andrew Nicol, *Media Law* (1992), p. 296-299. În alte state europene continentale, normele ce protejează judecătorii sunt incorporate în codurile civile sau penale – a se vedea Clive Walker, *Scandalising in the Eighties* (1985) 101 L.Q.R. 359, 382.

³⁶ Pentru o analiză a prevederilor relevante din Codurile penale ale acestor state, a se vedea Barend van Niekek, *The Cloistered Virtue. Freedom of Expression and the Administration of Justice in the Western World* (1987), cap. 2.

³⁷ Lord Atkin în *Ambard c. Attorney-General of Trinidad și Tobago* [1936] A.C. 322, 335.

profesionale³⁸, pe când în alte state, printre care și Olanda sau Elveția, unele limite sunt fixate de convingerile culturale. În Elveția, spre exemplu, s-a dovedit că descentralizarea responsabilităților judiciare între guvernul federal și cantoane a creat „o interacțiune strânsă între comunitățile locale (care sunt în general extrem de conservatoare raportat la standardele vest-europene) și profesiile legale, aspect care determină un grad ridicat de confort și o lipsă a examinării critice a administrării justiției”.³⁹

Mecanismul protejării judecătorilor de abuzuri este atât de bine înrădăcinat în teoria și practica statelor vestice, încât poate fi alterat numai de statele contractante.

Imparțialitatea instanței

O dimensiune importantă a libertății de exprimare ce trebuie dezbătută este ce relevanță are – și, eventual, în ce sens – faptul că persoanele acuzate de fapte comise prin critici aduse unui judecător sunt judecate de colegii presupusei victime. În mecanismul protejării unei autorități a statului prin intermediul legii privind sfidarea instanței sau prin alte sancțiuni, tribunalele sunt chemate să îndeplinească o sarcină imposibilă, aceea de a sprijini procesul democratic tocmai judecând propria cauză.

Simplul fapt, neechivoc, că prin natura lor judecătorii sunt profesioniști care ar trebui să poată depăși toate prejudecățile nu poate schimba percepția unui observator extern că în cauză gradul de imparțialitate este oarecum afectat.

Drept consecință a acestui fapt, ar trebui oare ca instanțele interne sau curțile internaționale să acorde o greutate mai mare principiului libertății de exprimare în acest context?

Deși problema nu a fost analizată de instanțele interne și nici de Curtea europeană, trebuie subliniat posibilul impact asupra calității hotărârilor pronunțate în astfel de cauze. „Existența imparțialității în sensul art. 6 paragraf 1 din Convenție trebuie determinată conform unui test subiectiv, pe baza convingerilor personale ale unui anumit judecător, într-o anumită cauză, dar și conform unui test obiectiv vizând să

stabilească dacă un judecător a oferit suficiente garanții pentru a exclude orice îndoială legitimă în această privință”.⁴⁰

Inevitabilul – trebuie spus – este că judecătorii în cadrul acestui sistem au responsabilitatea de a soluționa conflicte de această natură și este imposibil ca acest gen de cauze, privind critici aduse propriilor colegi, să fie scoase de sub competența lor.

Posibilitatea de a fi părțitor în sensul testului obiectiv va rămâne nerezolvată. Este posibil, totuși, să privim aceeași problemă dintr-un unghi total diferit: acela al intereselor în dispută, cel de a proteja libertatea de exprimare pe de o parte, și cel de a menține încrederea în sistemul judiciar, pe de altă parte.⁴¹ De la judecători se așteaptă să mențină un echilibru care să asigure procesul democratic.

4. Limitele libertății de exprimare a judecătorilor în jurisprudența CEDO. Obligația de rezervă

Dintre toate drepturile și libertățile garantate de Convenție și de Protocoalele sale adiționale, numai cu privire la libertatea de exprimare art. 10 paragraf 1 dispune că exercitarea ei comportă îndatoriri și responsabilități.

Invocându-se, pentru a se justifica o limitare a acestei libertăți, „îndatoririle și responsabilitățile” inerente exercițiului acesteia în termenii art. 10, nu trebuie pierdut din vedere că orice asemenea limitare trebuie să îndeplinească exigențele prevăzute în al doilea paragraf al acestui text. Așadar, „îndatoririle și responsabilitățile” puse în evidență de art. 10 al Convenției nu sunt în măsură să justifice, prin ele însele, limitările libertății de expresie; ele au menirea de a contribui la aprecierea necesității eventualei ingerințe a autorității publice în exercițiul ei.

Extrem de relevantă în acest context este decizia Curții în cauza *Wille c. Lichtenstein*⁴², în care guvernul a susținut că afirmațiile făcute de reclamant – președintele Tribunalului Administrativ din Lichtenstein – reprezintă o *declarație politică de natură să creeze controverse, incompatibilă din acest motiv, cu*

³⁸ B. van Niekke, *op. cit.*

³⁹ B. van Niekke, *op. cit.*, p. 90.

⁴⁰ CEDO, cauza Hauschildt c. Danemarcei, cererea nr. 10486/83, hotărârea din 24 mai 1989, seria A, nr. 154, paragraf 46.

⁴¹ Un astfel de sentiment a fost exprimat de judecătorul

Black în opinia majoritară din cauza Bridges c. Californiei 314 U.S. 252, 260 (1941), când a arătat că „libera exprimare și procesele echitabile sunt două dintre cele mai râvnite deziderate ale civilizației noastre și ar trebui să încercăm să alegem între ele”

⁴² Anterior citată.

obligația sa de rezervă pe care o avea în virtutea statutului de înalt funcționar în sistemul justiției. DI. Wille susținuse într-o declarație publică necesitatea extinderii competenței Curții Constituționale asupra actelor suveranului principatului.

Curtea europeană a început prin a arăta că statutul reclamantului de înalt funcționar în sistemul justiției, dobândit în urma desemnării sale ca președinte al Tribunalului Administrativ, nu îl priva de protecția oferită de art. 10 din Convenție, reamintind în continuare că nu poate fi considerată ca necesară sancționarea unui funcționar, atunci când acesta se exprimă, fără virulență, cu privire la chestiuni de interes general. Curtea EDO a conchis că a ingerința autorităților publice concretizată în intenția suveranului de a nu-i prelungi reclamantului mandatul de președinte al Tribunalului Administrativ este incompatibilă cu prevederile art. 10.

Uneori, aceleași „îndatoriri și responsabilități” sunt de natură să conducă la aprecierea existenței unor obligații specifice de moderație și de reținere pentru anumite categorii de persoane, pe temeiul statutului lor. În acest sens, poate fi vorba despre obligația de rezervă ce incumbă funcționarilor publici, potrivit statutului lor național sau internațional, mai ales atunci când informațiile pe care ei le dețin sunt acoperite de secretul profesional.

Astfel, în cauza **Morissens c. Belgiei**, reclamanta avea un post de responsabilitate în serviciul de învățământ provincial și a fost sancționată pentru participarea la o dezbateră televizată despre homosexualitate. Comisia a considerat că, prin intrarea în funcția publică, reclamanta a acceptat anumite restricții ale exercițiului libertății ei de exprimare, restricții inerente înseși funcției sale. În această privință, Comisia a reamintit jurisprudența sa anterioară potrivit căreia «obligația de rezervă, trăsătură caracteristică a funcției publice în statele membre ale Consiliului Europei, decurge din obligațiile și responsabilitățile ce revin funcționarilor publici în calitate de agenți ai statului. Restricția

constând în îndatorirea de rezervă se regăsește, de asemenea, în statutul personalului Consiliului Europei și al altor organizații internaționale».⁴³

Într-o altă cauză, **B c. Regatului Unit**, în care reclamantul, cercetător la un centru de cercetări atomice și deținător al unui mandat de consilier local, a pretins că sancțiunea disciplinară pe care a primit-o pentru participarea sa, fără autorizare prealabilă, la o emisiune locală de televiziune consacrată securității centrului reprezintă o încălcare a dreptului său la liberă exprimare, fosta Comisie a arătat că «este rezonabil ca un salariat ce ocupă un post atât de sensibil precum cel din Ministerul Apărării să fie supus cel puțin câtorva limitări privitoare la libertatea sa de exprimare, la informațiile pe care le deține în calitate sa oficială, mai ales datorită participării sale la rezolvarea problemelor de securitate ale respectivului centru, a caracterului și locului muncii sale și vechimii sale în muncă. Scopul restricțiilor în aceste condiții este legitim atât în lumina circumstanțelor de confidențialitate în care reclamantul a primit informațiile divulgate - adică în exercițiul funcțiilor sale - cât și din cauza obligațiilor și responsabilităților care sunt impuse exercițiului libertății de exprimare, astfel cum acestea sunt prevăzute în art. 10 paragraful 2 al Convenției».⁴⁴

Tot astfel, în cauza **E c. Elveției**, fosta Comisie a decis că un magistrat are obligația de reținere în legătură cu critica funcționării justiției prin manifeste cu caracter politic pe care el însuși le distribuia publicului.⁴⁵

La fel, atunci când un avocat face declarații publice, mai ales prin presă, are „obligații și responsabilități specifice”. Comisia nu le-a definit în materie, dar a lăsat să se înțeleagă faptul că este vorba tot despre obligația de rezervă.

În cauza **Kudeshkina c. Rusiei**⁴⁶, reclamanta Olga Kudeshkina a susținut că excluderea sa din magistratură ca urmare a declarațiilor date în presă încalcă dreptul său la liberă exprimare, consacrat de art. 10 din Convenție.

Curtea a arătat că aplicarea unei sancțiuni disciplinare în situația din speță constituie o ingerință în dreptul reclamantei la libera de

⁴³ CEDO, cauza *Morissens c. Belgiei*, cererea nr. 11389/85, decizie de inadmisibilitate din 3 mai 1988, publicată în D.R. nr. 56, p. 132

⁴⁴ CEDO, cauza *B c. Regatului Unit*, cererea nr. 10293/83, decizie de inadmisibilitate din 12 decembrie 1985, publicată în D.R. nr. 45, p. 66.

⁴⁵ CEDO, cauza *E c. Elveției*, cererea nr. 10279/83, decizie de inadmisibilitate din 1 octombrie 1983, publicată în D.R. nr. 38, p. 130.

⁴⁶ CEDO, cauza *Kudeshkina c. Rusiei*, cererea nr. 29492/05, hotărârea din 26 februarie 2009, www.echr.coe.int

exprimare, articolul 10 din Convenție fiind pe deplin aplicabil, fapt necontestat de părți. În continuare, Curtea a analizat îndeplinirea condițiilor prevăzute de alineatul al doilea al art. 10, reținând că ingerința în cauză era prevăzută de lege și urmarea un scop legitim.

În ceea ce privește necesitatea ingerinței într-o societate democratică, Curtea a luat în considerare toate circumstanțele cauzei, din perspectiva principiilor consacrate în jurisprudența sa:

a. Libertatea de exprimare constituie unul dintre elementele de bază ale unei societăți democratice, una dintre principalele condiții ale progresului și ale realizării fiecărui individ. Ea nu vizează numai ideile sau informațiile primite în mod favorabil, sau considerate ca fiind inofensive, sau indiferente, ci și pe acelea care ofensează, șochează sau neliniștesc. Acestea sunt cerințele pluralismului și ale toleranței, fără de care nu este de imaginat existența unei societăți democratice. După cum prevede art. 10, acest drept este susceptibil de limitări, însă acestea trebuie să fie prevăzute strict de lege, iar nevoia de a restrânge libertatea de exprimare trebuie să fie stabilită în mod convingător.

b. În sensul art. 10 par. 2 din Convenție, adjectivul „necesar” implică existența unei nevoi sociale imperioase, în stabilirea căreia statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere, însă acestei marje de apreciere îi corespunde un control european privind atât legea, cât și deciziile de aplicare a acesteia, chiar dacă provin de la o instanță independentă.

c. În exercitarea atribuției sale de control, Curtea nu are în niciun caz sarcina de a se substitui autorităților interne competente, ci de a verifica, din perspectiva dispozițiilor art. 10, deciziile luate de acestea în virtutea marjei de apreciere de care dispun. Aceasta nu înseamnă că trebuie să se limiteze la a verifica dacă statul prin autoritățile sale a utilizat puterea sa de apreciere în spiritul bunei credințe, cu grijă și în mod rezonabil; din contra, Curtea este îndreptățită să aprecieze ingerința în lumina tuturor circumstanțelor cauzei, pentru a determina dacă aceasta a fost proporțională cu scopul legitim urmărit, și pentru a analiza dacă autoritățile interne au adus motive pertinente și suficiente în justificarea ingerinței. În acest context, Curtea trebuie să se convingă că autoritățile naționale, întemeindu-se pe o apreciere rezonabilă a faptelor pertinente, au făcut aplicarea unor standarde conforme

exigențelor impuse de principiile consacrate de art. 10.

În plus, Curtea a arătat că echitatea procedurii, garanțiile procedurale, natura și gravitatea sancțiunilor aplicate, sunt factori ce vor fi luați în considerare la aprecierea proporționalității unei ingerințe în dreptul la liberă exprimare consacrat de art. 10 din Convenție.

Curtea a subliniat că funcționarii publici, ca orice alți angajați, beneficiază de libertatea de exprimare, însă în acest context trebuie să se țină cont inclusiv de faptul că angajații datorează angajatorului, în general, loialitate, rezervă și discreție, ceea ce presupune ca dezvăluirea de către funcționarii publici a unor informații de care au luat cunoștință în exercitarea atribuțiilor de serviciu, chiar în ceea ce privește informații de interes general, să fie analizată din perspectiva loialității și rezervei pe care o datorează. *Problemele legate de funcționarea justiției constituie un subiect de interes general, iar dezbaterile pe marginea acestor probleme sunt protejate de art. 10.*

Cu toate acestea, având în vedere rolul special pe care îl are puterea judecătorească în societate, Curtea subliniază că *puterea judecătorească trebuie să se bucure de încrederea publicului pentru a-și îndeplini în mod corespunzător atribuțiile*. În consecință, este posibil să fie necesară protejarea încrederii publicului în fața atacurilor distructive și vădit nefondate, *cu atât mai mult cu cât judecătorii au obligația de a fi rezervați, fapt ce îi împiedică să răspundă în aceeași manieră în care sunt criticați*.

În ceea ce privește protecția puterii judecătorești, miza cea mai importantă o constituie încrederea pe care instanțele trebuie să o inspire persoanei acuzate, în procesele penale, precum și publicului larg. Pentru aceste considerente Curtea a considerat în jurisprudența sa anterioară că este imperativ ca funcționarii ce activează în justiție să dea dovadă de rezervă în exercitarea dreptului lor la liberă exprimare în toate cazurile în care autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești ar putea fi puse în discuție.

Aplicând principiile enumerate mai sus speței de față, Curtea a observat că niciuna dintre declarațiile petentei nu poate fi subsumată noțiunii de „divulgare” a unor informații protejate de secretul de serviciu. Pentru a argumenta criticile aduse președintelui unei instanțe, reclamanta a făcut referire la experiența sa

practică în calitate de judecător, susținând că în procesul penal privindu-l pe Zaytsev judecătorii s-au confruntat cu presiuni din partea unor oficiali ai statului, în special din partea președintelui Tribunalului din Moscova, fapt ce nu poate fi considerat ca divulgare a unor secrete de serviciu. *Relatările reclamantei privind experiența sa ca judecător trebuie să fie analizate ca relatarea unei stări de fapt, într-o indisolubilă legătură cu opiniile exprimate de aceasta.*

În continuare, Curtea a analizat existența unei baze factuale a declarațiilor făcute de către reclamantă, pentru a putea aprecia caracterul adecvat al judecăților de valoare făcute de aceasta în interviurile date.

Chiar dacă existența unor eventuale întâlniri private între reclamantă și președintele instanței, în care aceasta din urmă ar fi chemat-o pe reclamantă pentru a o interoga cu privire la procesul în curs de desfășurare este un subiect disputat de către părți în concluziile lor, acceptând dificultatea probării unor astfel de chestiuni, Curtea a observat totuși că în sprijinul declarațiilor reclamantei vin afirmațiile asesorilor judiciari și ale secretarului instanței. Reținând omisiunea Comitetului de analiză a competenței profesionale din Moscova de a analiza în detaliu susținerile judecătorului desemnat să efectueze raportul suspus dezbaterii comitetului, Curtea a concluzionat că acest comitet nu a asigurat o bază factuală fundamentată deciziei sale de excludere. Afirmațiile reclamantei că ar fi fost exercitate presiuni asupra sa în timpul desfășurării procesului nu au fost în mod pertinent înlăturate de către Comitet sau instanțele care au analizat ulterior problema. În consecință, Curtea a reținut că reclamanta a prezentat o bază factuală suficientă pentru a argumenta criticile aduse funcționării instanței.

Totodată, Curtea a constatat că *afirmațiile reclamantei vizau o problemă extrem de sensibilă, respectiv cea a conduitei unor oficiali ai statului în legătură cu desfășurarea unui proces de corupție la nivel înalt, proces condus de către reclamantă în calitate de judecător.* În interviurile sale, reclamanta a relevat o stare de lucruri îngrijorătoare, afirmând că exercitarea de presiuni asupra judecătorilor investiți cu soluționarea unor cauze este o chestiune frecvent întâlnită, și că această problemă trebuie tratată cu seriozitate dacă sistemul judiciar dorește să-și mențină independența și să se bucure de încrederea publicului. Fără îndoială,

reclamanta a pus în discuție o chestiune de interes public, care ar trebui să fie deschisă dezbaterilor publice într-o societate democratică. Decizia de a da publicității aceste informații s-a bazat pe experiența personală a reclamantei și a fost luată numai după ce a fost înlăturată de la soluționarea cauzei.

Discursul politic se bucură de o protecție specială în baza art. 10 din Convenție. Curtea a făcut referire la jurisprudența sa, în sensul că, chiar dacă un subiect în dezbatere publică are implicații politice, acest fapt nu este de natură a împiedica un judecător să facă vreun comentariu cu privire la acest subiect. Curtea a reținut că reclamanta a făcut aceste comentarii în discursurile din campania electorală, și că, deși unele afirmații ale reclamantei au avut un grad de generalizare și exagerare, declarațiile acesteia nu au fost lipsite de o bază factuală. În consecință, nu pot fi privite ca un atac gratuit la adresa unor persoane, ci ca niște comentarii deschise în legătură cu o problemă de o mare importanță pentru public.

În ceea ce privește gravitatea sancțiunii aplicate, Curtea a observat că excluderea din magistratură constituie, fără îndoială, o sancțiune extrem de gravă, fiind cu siguranță deosebit de tulburătoare pentru o persoană care activase timp de 18 ani ca judecător. Aceasta era, potrivit dreptului intern, cea mai gravă sancțiune disciplinară și, în lumina celor reținute mai sus, Curtea a constatat că aplicarea acestei sancțiuni nu corespunde gravității faptei săvârșite de către reclamantă.

Curtea a reamintit efectul „descurajant” pe care îl poate avea teama de sancțiune asupra exercițiului libertății de exprimare. Acest efect este în detrimentul societății în ansamblul său, fiind totodată un factor în legătură cu analiza proporționalității și justificării sancțiunii aplicate reclamantei, care avea tot dreptul să supună dezbaterii publice deficiențele constatate. *Curtea a constatat că sancțiunea aplicată reclamantei a fost extrem de severă și era aptă de a produce un efect „descurajant” asupra judecătorilor care ar fi dorit să participe la dezbaterile publice privind eficacitatea instituțiilor judiciare.*

În concluzie, Curtea a reținut că autoritățile naționale nu au asigurat un just echilibru între nevoia de a proteja autoritatea puterii judecătorești și a drepturilor altor persoane, pe de o parte, și nevoia de a proteja dreptul reclamantei la libera exprimare, pe de altă parte,

încălcând astfel dispozițiile art. 10 din Convenție.⁴⁷

În cauza *Albayrak c. Turciei*⁴⁸, Curtea a constatat că a existat o ingerință în dreptul reclamantului la liberă de exprimare, prin aplicarea unei sancțiuni disciplinare pentru subminarea onoarei și demnității profesiei, acest fapt nefiind contestat, de altfel, de către părți. Deoarece măsura disciplinară aplicată era prevăzută de Legea 2802, Curtea a reținut că ingerința era prevăzută de lege și urmarea un scop legitim, respectiv menținerea autorității puterii judecătorești și asigurarea imparțialității justiției.

După reiterarea principiilor consacrate în jurisprudența privind aplicarea art. 10 CEDO, Curtea a analizat proporționalitatea sancțiunii aplicate raportat la scopul legitim invocat, precum și dacă argumentele invocate de Guvern sunt suficiente și relevante pentru a justifica aplicarea măsurii disciplinare pentru primul set de acuzații aduse reclamantului.

Curtea a observat că nici în deciziile autorităților interne, nici în observațiile înaintate de către Guvern Curții, nu s-a indicat în mod clar și precis *care sunt în concret faptele (comentariile sau atitudinile) ce se impută reclamantului, fapte pentru care Consiliul Superior al Judecătorilor și Procurorilor a aplicat sancțiunea transferului la o instanță inferioară*. Totodată, a observat că nu sunt indicate nici dovezile care au fundamentat deciziile autorităților interne. Curtea a reținut de asemenea că din niciunul dintre actele puse la dispoziția sa nu rezultă vreo situație din incidența căreia să se deducă faptul că urmărirea de către petent a evenimentelor relatate în publicațiile și emisiunile controlate de PKK ar fi avut vreo influență asupra conduitei sale profesionale. A constatat că Guvernul nu a indicat nicio probă din care să rezultă că reclamantul s-ar fi asociat cu mișcarea PKK, sau că s-ar fi comportat într-o asemenea manieră încât capacitatea sa de a soluționa imparțial cauzele ce i-au fost deduse să fie pusă sub semnul întrebării.

În absența oricăror astfel de informații, Curtea a considerat că autoritățile interne au acordat o importanță semnificativă faptului că reclamantul a urmărit sau a încercat să urmărească presa aflată sub controlul PKK. Curtea a subliniat că libertatea de exprimare impune efectuarea unei distincții între opiniile personale ale unei persoane și informațiile primite de către aceasta de la cei care doresc să disemineze astfel de informații.

Concluzionând, Curtea a constatat că ingerința adusă libertății de exprimare a reclamantului nu a avut la bază motive întemeiate și suficiente pentru a se reține că ar fi fost necesară într-o societate democratică, astfel încât a existat o încălcare a art. 10 CEDO sub acest aspect.

5. Limitele libertății de exprimare a judecătorilor în jurisprudența franceză și română. Obligația de rezervă

Cu siguranță, obligația de rezervă nu poate suprima libertatea de exprimare a judecătorilor, cu toate că această libertate poate duce la conflicte ierarhice sau cu puterea executivă ori legislativă.

La data de 22.06.2008, Uniunea Națională a Judecătorilor din România a luat poziție în mod public față de ceea ce a numit, la acea dată, „*Încălcarea flagrantă a Constituției României de către Camera Deputaților – Comisia juridică*”⁴⁹ prin care denunța modul în care Comisia juridică, de disciplină și imunități a Camerei Deputaților a procedat în ce privește propunerea pe care trebuia să o facă Plenului Camerei cu privire la solicitarea Ministerului Public de a fi declanșată urmărirea penală față de anumiți deputați. Astfel, s-a semnalat că, în fapt, Comisia juridică, de disciplină și imunități s-a comportat ca o instanță de judecată, procedând la analiza și aprecierea unor probe din dosarele înaintate de Ministerul Public, deși o astfel de atribuție aparține doar puterii judecătorești.

Se atrăgea atenția asupra pericolului pe care-l reprezintă anexarea puterii judecătorești de către o altă putere, în speță de cea legislativă, inclusiv

⁴⁷ În interviul acordat Revistei Forumul judecătorilor, publicat în acest număr, doamna Olga Kudeshkina arăta că „intervențiile în mass-media au fost determinate de imposibilitatea de a discuta liber aceste probleme în interiorul comunității judecătorești, dată fiind dependența sa ierarhică de președintele Judecătoriei Orășenești Moscova. Scopul acestor intervenții a fost eliminarea unor fenomene inadmisibile și incompatibile cu o putere judecătorească independentă. Intervențiile publice au fost singura

soluție pentru a atrage atenția opiniei publice, a celor mai înalți demnitari ai statului, ca și a organismelor comunității judecătorești și a judecătorilor de rând, asupra problemei presiunilor exercitate împotriva lor de către președinții instanțelor de judecată.”

⁴⁸ CEDO; cauza *Albayrak c. Turciei*, cererea nr. 38406/97, hotărârea din 31 ianuarie 2008, www.echr.coe.int.

⁴⁹ <http://www.unjr.ro/comunicate/incalcarea-flagranta-a-constitutiei-romaniei-de-camera-deputatilor-comisia-juridica.html>

În ce privește prezumția de nevinovăție de care trebuie să beneficieze înșiși cei supuși acestei proceduri, respectiv deputații pentru care s-a cerut sau față de care s-ar putea să se ceară și în viitor declanșarea urmării penale. Pericolul real este unul la adresa statului de drept, pentru că, prin astfel de practici, poate fi instaurată o dictatură a unei singure puteri, cu costuri importante pentru întreaga societate românească.

La data de 17.09.2008, asociația profesională a formulat o plângere prealabilă întemeiată pe dispozițiile Legii nr. 554/2004, împotriva votului Plenului din 13.08.2008 asupra cererilor de urmărire penală a deputaților M.T.M. și A.N., solicitând anularea rapoartelor Comisiei juridice, de disciplină și de imunități asupra solicitărilor Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție adresate Camerei Deputaților în vederea formulării cererilor de începere a urmării penale față de deputații A.N., fost prim-ministru (raportul nr. 31/457/18.06.2008) și M.T.M. (nr. 31/393/13.05.2008); anularea actelor subsecvente, respectiv a proceselor-verbale referitoare la

rezultatul voturilor exprimate de deputați în ședința Plenului din 13.08.2008 asupra solicitărilor Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție⁵⁰.

Deputatul A.N. s-a adresat Consiliului Superior al Magistraturii, solicitând sancționarea disciplinară a mai multor judecători, aflați în structurile de conducere ale asociației, pentru săvârșirea abaterilor disciplinare prevăzute de art. 99 lit. a și c din Legea nr. 303/2004, republicată și modificată.

În speță, Comisia de disciplină a apreciat că formularea, la data de 17.09.2008, a plângerii prealabile, întemeiată pe dispozițiile Legii nr. 554/2004, nu a reprezentat, prin conținutul sau, o acțiune cu caracter politic și nici expresia manifestării unor convingeri politice sau a opiniei semnatarului asupra unor cauze cu care a fost sesizat parchetul, ca atare nu sunt întrunite elementele constitutive ale abaterilor disciplinare.

În acest sens, s-a reținut că în cuprinsul plângerii nu s-a făcut nici o apreciere cu privire la vinovăția sau nevinovăția persoanelor

⁵⁰ În motivarea plângerii prealabile, s-au arătat următoarele: „Raportul cu nr. 31/457/18.06.2008 a fost dat cu exces de putere de către Comisia juridică, de disciplină și imunități. Astfel, raportul menționează textual că ”sugerează să nu ceară urmărirea penală a domnului deputat Adrian Năstase pentru următoarele considerente: solicitarea adresată Camerei Deputaților de a cere urmărirea penală a domnului deputat Adrian Năstase este neconstituțională, întrucât, în temeiul art. 109 alin. (2) din Constituția României, republicată, nu a fost formulată de organul competent, și anume de Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție; Camera Deputaților nu poate cere urmărirea penală a domnului deputat Adrian Năstase întrucât, pe fond, din analiza probelor existente la dosar, nu reies elemente care să justifice această cerere. După analizarea tuturor punctelor de vedere exprimate de membrii Comisiei în cursul dezbaterilor, s-a trecut la procedura de vot secret cu bile. Din cei 28 de membri ai Comisiei au fost prezenți la dezbateri 22 de deputați. În urma exprimării votului, prezentul raport a fost aprobat cu majoritate de voturi (18 voturi pentru și 4 voturi împotriva).

O structură parlamentară a încălcat grav limitele în care Parlamentul se poate exprima prin acte sau fapte juridice. Astfel, potrivit separației puterilor în stat, principiu consacrat expres de Constituția României la art. 1 alin. 4, niciuna din puterile statului nu poate exercita atribuții ce aparțin exclusiv altei puteri constituite în stat.

Așa cum puterea judecătorească nu poate exercita atribuții ce țin de puterea legislativă, nici puterea legislativă nu poate exercita atribuții ce țin de puterea judecătorească. De altfel, art. 126 paragraf 1 din

Constituția României prevede fără echivoc că „justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”. Comisia juridică, de disciplină și imunități, structură parlamentară ce aparține autorității publice de numită „Parlament (Titlul III, Cap. I din Constituție) prevăzută de Constituția României la art. 64 paragraf 4, s-a substituit puterii judecătorești. În acest sens, se poate observa că a procedat la o judecată efectivă, în sensul în care a analizat probele din dosarele Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, mai mult, s-a pronunțat pe „fond”.

Or, analiza probelor unui dosar de urmărire penală, ca și pronunțarea pe fondul cauzei revin în exclusivitate instanței de judecată în raport cu o cauză penală.

Din acest punct de vedere, raportul comisiei, a cărui revocare se solicită prin prezenta, a fost dat cu exces de putere, în sensul în care s-a trecut în domeniul constituțional al altei puteri constituite în stat. Lucrurile sunt cu atât mai grave cu cât efectiv Comisia s-a antepronunțat, prin configurarea soluției ce s-ar putea da în cauză.

Acest raport este și nelegal, din perspectiva Legii nr. 115/1999 republicată. Astfel, din punct de vedere substanțial, Comisia juridică, de disciplină și imunități a acționat în virtutea art. 13 alin. 1 din acest act normativ, care prevede că “Dezbaterea propunerii de începere a urmării penale în Camera Deputaților sau în Senat se face pe baza raportului întocmit de o comisie permanentă care, în cadrul competenței sale, a efectuat o anchetă privitoare la activitatea desfășurată de Guvern sau de un minister ori de o comisie specială de anchetă constituită în acest scop.”

Împotriva cărora se solicitase începerea urmăririi penale ori în legătură cu soluțiile ce ar trebui date în respectivele cauze de parchetele care instrumentează dosarele, nemulțumirea exprimată fiind generată de blocarea procesului judiciar printr-un demers al puterii legiuitoare, fapt calificat drept *imixtiune în actul de justiție*.

În considerentele plângerii prealabile nu a fost exprimată o preferință față de anumite partide sau doctrine politice, demersul inițiat fiind motivat de o pretinsă imixtiune a puterii legislative în activitatea puterii judecătorești.

Cu toate acestea, Comisia de disciplină pentru judecători a considerat că formularea plângerii împotriva votului Plenului din 13.08.2008 s-a realizat cu încălcarea normei de conduită înscrisă în art. 9 alin. 2 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, care impune magistraților obligația de a se abține de la orice comportament, act sau manifestare de natură să altereze încrederea în imparțialitatea lor.

Analiza încălcării deontologiei profesionale s-a raportat doar la persoana semnatarului plângerii, în lipsa unui proces-verbal sau a altui înscris care să consemneze votul exprimat de membrii asociației.

Comisia de disciplină pentru judecători a invocat dispozițiile pct. A 1, lit. b din Avizul nr. 3 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni, ce recomandă păstrarea unui echilibru rezonabil între gradul în care judecătorii se pot implica în societate și nevoia ca ei să fie percepuți ca independenți și imparțiali în îndeplinirea îndatoririlor lor.

Deși valori separate și distincte, imparțialitatea și independența sunt strâns legate ca atribute ale actului de justiție, care se consolidează reciproc. Independența este pre-condiția pentru imparțialitate, esențială pentru credibilitatea sistemului juridic, o cerință pentru atingerea obiectivului imparțialității, în timp ce aceasta din urmă valorifică independența.

Comisia de disciplină pentru judecători a reținut că, prin plângerea formulată și adusă la cunoștința publicului, nu s-au făcut doar aprecieri

legate de o presupusă încălcare a principiului separației puterilor în stat prin conținutul rapoartelor Comisiei juridice, ci s-a contestat însuși votul exprimat și oportunitatea acestuia. Deși nu s-a exprimat în mod expres opinia cu privire la necesitatea începerii urmăririi penale sau temeinicia demersului Direcției Generale Anticorupție în această privință, în plângerea prealabilă a fost avansată ideea unei obligații a Camerei Deputaților în formularea solicitării de începere a urmăririi penale, urmând ca justiția să se pronunțe asupra vinovăției celor doi membri ai Guvernului. Din această perspectivă, persoanele cu privire la care organele de cercetare penală au desfășurat acte premergătoare și au solicitat avizarea începerii urmăririi penale pot aprecia, în mod rezonabil că, în ipoteza formulării unor acuzații penale la adresa lor în fața organelor judiciare, aparența de imparțialitate a instanței ar fi afectată, în condițiile în care contestarea votului Camerei Deputaților s-a făcut în numele unei asociații care se dorește a fi reprezentativă pentru judecătorii din România.

În cauză, nu se analizează raporturile juridice ale asociației cu terții, în cadrul cărora asociația are personalitate juridică de sine stătătoare, ci comportamentul judecătorului care are calitate de membru al acesteia. Indiferent dacă acționează independent sau în cadrul unei asociații, judecătorul are aceeași obligație de rezervă în exercitarea drepturilor lui, impusă de statutul de magistrat.

În raport de cele arătate, Comisia de disciplină pentru judecători a dispus, în temeiul dispozițiilor art. 36¹ din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Superior al Magistraturii, sesizarea Secției pentru judecători din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii pentru a se aprecia dacă au fost încălcate de judecătorul GDC dispozițiile art. 9 alin. 2 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor.

Sigur, cauza este încă pe rolul Secției pentru judecători din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și soluționarea sa⁵¹ va ridica mai

⁵¹ Amânată ca urmare a anulării de Curtea de Apel București a art. I pct. 11 al Hotărârii plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 564 din 19 iunie 2008 pentru modificarea și completarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Superior al Magistraturii, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 326/2005, publicată în Monitorul Oficial al României Partea I nr. 515/09.07.2008 ca fiind nelegală. În motivare s-a arătat că a fost emisă prin încălcarea competențelor Consiliului

Superior al Magistraturii și ale Inspecției judiciare, întrucât art. 38 din Legea nr. 317/2004 și punctele 22 și 23 din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Superior al Magistraturii, adoptat prin Hotărârea nr. 326/2005, prevăd atribuția C.S.M. doar în ceea ce privește adoptarea Codului deontologic și asigurarea publicării acestui Cod. Nimic nu împunernicește Consiliul Superior al Magistraturii să strângă date legate de conduita judecătorilor și procurorilor sau să judece asemenea acte.

multe întrebări esențiale: față de principiile de organizare ale unei asociații nonprofit: este admisibilă sau nu atragerea răspunderii organelor executive sau de administrare pentru opiniile, punctele de vedere sau judecățile de valoare ale acesteia?⁵²

Pe de o parte, jurisprudența CEDO garantează protecția prevăzută de art. 10 a ideilor și opiniilor exprimate de formele asociative, ca un exercițiu *colectiv* al libertății de exprimare (cauza **Refah Partisi și alții c. Turciei**, hotărârea din 13 februarie 2003).

Pe de altă parte, existența și activitatea asociațiilor cu preocupări în domeniul justiției au fost și sunt necesare pentru creșterea eficienței funcționării instituțiilor juridice, a transparenței acestora, precum și a calității actului de justiție. Independența judiciară este o valoare care trebuie apărată atât din interior, de profesioniștii dreptului, cât și din afară, de societatea civilă.

Obligația de imparțialitate ce revine magistratului este o obligație generală de abținere față de orice demers de apărare a independenței sau de apărare a unui principiu de drept?

Principiile de la Bangalore subliniază dreptul oricărui judecător la libera exprimare și opinie, la libertatea de asociere, precum și la libertatea convingerilor, cu respectarea demnității funcției judecătorești, așa încât să nu fie prejudiciată nici independența, nici imparțialitatea acesteia.

Care sunt așadar limitele demnității funcției judecătorești?

În Europa, în anul 2008, magistrații spanioli au semnat un Manifest pentru o dezbatere rațională în materia politicilor penale. Președintele Consiliului Spaniol de Justiție (CGPJ) a solicitat o anchetă cu privire la judecători, pentru a stabili dacă poate fi angajată răspunderea lor disciplinară. Ulterior, dosarul a fost clasat.

În anul 1987, Consiliul Superior al Magistraturii din Franța a judecat cauza unui procuror, care, în cadrul ședinței de deschidere a anului judiciar, a exprimat o opinie publică tranșantă: preferința pentru prevenire în dauna sancționării, în materia abuzului de droguri. Consiliul a respins acțiunea disciplinară formulată de ministrul

justiției, având în vedere că "în cazul în care o încălcare a obligației de rezervă pot apărea abuzuri, sau pur și simplu excese sau provocări, acestea nu se pot constitui prin simpla exprimare a unei idei nonconformiste".

Le Syndicat de la Magistrature⁵³ a publicat o culegere intitulată "*Vos papiers! Que faire face a la police?*", lucrare controversată, din pricina caricaturizării unui polițist, pe copertă, și a evocării problemei "controlului fețelor, discriminatoriu față de persoanele de culoare". Acționat pentru calomnie, autorul cărții este achitat.

În 2005, procurorul F.R., din cadrul Parchetului de pe lângă Tribunalul Arad a susținut că în cadrul justiției din România există persoane corupte. Acesta a mai spus că în fruntea multor instanțe de judecată din țară se află persoane care s-au molipsit de corupție, iar în cadrul sistemului judiciar există foarte multă corupție, incompetență, iresponsabilitate și indolență. F.R. a declarat că vinovați de aceste „păcate” sunt magistrații din funcțiile de conducere ale curților de apel, tribunalelor, judecătorilor și parchetelor din România, care au intrat în sistem înainte de 1989. Potrivit procurorului arădean sunt, însă, și o parte dintre tinerii magistrați care s-au molipsit de ceea ce acesta numește „lepra corupției”, dar s-a ferit să dea publicității un nume.

Începând din anul 1994, de când este magistrat și până în prezent a reușit să-și facă datoria, având conștiința împăcată și mâinile curate; că anul acesta a constatat pentru prima oară că un președinte al României și un guvern doresc cu adevărat o reformă a sistemului judiciar românesc; atitudinea președintelui României, poziția primului-ministru și acțiunile ministrului justiției i-au format convingerea că Dumnezeu a trimis un executiv care își dorește în mod sincer o justiție sănătoasă, depolitizată, necoruptă, responsabilă, competentă; cei care nu doresc reforma justiției, ci doar realizarea propriilor interese meschine ocupa în mare parte funcțiile de conducere ale instanțelor și parchetelor, funcții pe care se străduiesc să și le păstreze cu orice preț; o parte din membrii Curții

⁵² Asociația consideră că a proceda în acest fel înseamnă a încălca prevederile exprese ale art. 80 din OG nr. 26/2000, cu referire la art. 35 din Decretul nr. 31/1954, adică regimul juridic aplicabil persoanelor juridice. S-a ignorat cu desăvârșire de către judecătorii inspeciori apărarea că *asociația are o existență de sine stătătoare*,

iar atât timp cât nu rezultă explicit că o luare de poziție este asumată individual, ea reprezintă exercițiul dreptului la opinie și liberă exprimare al asociației înseși.

⁵³ A se vedea Eric Alt, *Organizarea sistemului judiciar: o problemă europeană*, în Revista Forumul judecătorilor nr. 3/2009.

Constituționale sunt reprezentanții forțelor reacționare din justiția română.

Prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii din 08 septembrie 2005⁵⁴, s-a reținut că afirmațiile cu caracter general din cuprinsul memoriului au fost de natură să afecteze demnitatea instituției și a persoanelor care înfăptuiesc actul de justiție. Procurorul F.R. avea obligația sa se abțină de la orice comportament, act sau manifestare de natură să altereze încrederea în imparțialitatea și independența magistraților, să se abțină de la orice acte sau fapte de natură să compromită demnitatea sa în funcție și în societate, să apere prestigiul autorității judecătorești și să întărească încrederea în integritatea și imparțialitatea sa, printr-un comportament adecvat în relațiile cu întregul corp social, să nu își exprime părerea cu privire la probitatea profesională și morală a colegilor săi.

Din punct de vedere profesional, procurorul F.R. cunoștea faptul că are obligația să concretizeze orice afirmație și să o argumenteze cu date care să creeze convingerea că este adevărată, astfel încât să rezulte că scopul pentru care a fost făcută a fost apărarea imaginii justiției. Însă, față de modul în care declarațiile au fost făcute, cât și față de conținutul lor, nu se poate spune ca acestea au ajutat la îmbunătățirea imaginii justiției, dimpotrivă au afectat-o și mai tare.

Plenul Consiliului Superior al Magistraturii a apreciat că sesizarea este întemeiată și a dispus sesizarea Comisiei de disciplină pentru procurori.

Prin rezoluția de la 27 septembrie 2005, Comisia de disciplină pentru procurori a dispus clasarea lucrării cu motivarea că, potrivit noilor reglementări din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată,

nerespectarea prevederilor cuprinse în Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor nu mai constituie abatere disciplinară.

S-a depășit, în acest caz, obligația de rezervă? Sau e vorba doar de idei nonconformiste, care nu pot constitui încălcări ale obligației de rezervă?

Ar fi putut avea sancționarea procurorului F.R. un efect „descurajant” asupra judecătorilor care ar fi dorit să participe la dezbaterea publică privind eficacitatea instituțiilor judiciare, astfel cum s-a reținut în cauza *Kudeshkina c. Rusiei*?

Credem că răspunsul nu poate fi decât afirmativ, deși procurorul trebuia să fie mai atent în ce privește exprimarea părerii cu privire la probitatea profesională și morală a colegilor săi, fapt care atrage încălcări ale normelor deontologice⁵⁵.

Întrunește elementele constitutive ale abaterii disciplinare prevăzute de dispozițiile art. 99 lit. k din Legea nr. 303/2004 republicată, cu modificările și completările ulterioare, fapta judecătorului care manifestă atitudini nedemne față de colegii de serviciu, concretizate în provocarea și întreținerea unor stări conflictuale atât cu judecătoria instanței cât și cu personalul auxiliar, precum și practicarea în incinta instituției a unor ritualuri oculte⁵⁶.

Jurisprudențial, manifestarea de un judecător a unui comportament agresiv, discriminatoriu și șicanator față de unele părți și apărătorii lor, discuțiile cu justițiabilii ale căror procese le are de soluționat, în afara ședințelor de judecată, reprezintă abatere disciplinară⁵⁷.

Totodată, faptul că prin discuțiile în contradictoriu angajate cu avocații, cu referire la disciplina ședințelor de judecată și aplicarea de amenzi nemeritate, judecătorul a creat acestora situații umilitoare reprezintă o conduită contrară

⁵⁴ Liliana Crângașu, coordonator Dan Lupașcu, *Consiliul Superior al Magistraturii, Culegere de hotărâri privind independența, imparțialitatea și reputația profesională a judecătorilor și a procurorilor*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 57 și următoarele.

⁵⁵ Manque dès lors à cette obligation le magistrat du parquet qui, dans un soit-transmis destiné à l'information d'un justiciable et dans une circulaire diffusée à de nombreuses personnes, souligne ouvertement la partialité des juges, en employant des expressions qui, par leur nature, portent atteinte au respect dû et à la confiance qui doit être accordée à la fonction judiciaire elle-même, ainsi mise en cause dans le principe même de son impartialité. (Hotărârea nr. 1270/22 decembrie 1958 a Comisiei de disciplină a

procurorilor, Consiliul Superior al Magistraturii din Franța).

⁵⁶ Decizia nr. 2/19 februarie 2007, Completul de 9 judecători al I.C.C.J., citată de T. Manea în *Aspecte din jurisprudența Secțiilor C.S.M. în materia răspunderii disciplinare a judecătorilor și procurorilor*, Revista Justiția în actualitate nr. 1/2008, p. 55. Judecătorul obișnuia să practice ritualuri oculte la sediul judecătoriei, stropind culoarele cu aghiazmă și presărând pe birouri pământ, sare și piper.

⁵⁷ I.C.C.J., Completul de 9 judecători, decizia nr. 2/10 martie 2003, citată în G. Bogasiu, D. Vartires, A. Segărceanu, *Controlul de legalitate al hotărârilor C.S.M. Jurisprudență I.C.C.J.*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 146

Codului deontologic, care constituia, potrivit art. 122 lit. d din Legea nr. 92/1992 abatere disciplinară în forma atitudinilor ireverențioase în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu.⁵⁸

Întrunește elementele constitutive ale abaterii disciplinare prevăzute de dispozițiile art. 99 lit. k din Legea nr. 303/2004 fapta procurorului care, în cadrul anchetei desfășurate într-o cauză penală, a adresat cuvinte insultătoare avocatului uneia dintre părți⁵⁹. Discuțiile între procuror și avocat s-au situat în afara cadrului procesual și au caracterizat un comportament incompatibil cu standardele de conduită înscrise în art. 8 și 14 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor.

4. Concluzii

Autoritățile naționale trebuie să asigure un just echilibru între nevoia de a proteja dreptul la libera exprimare, pe de o parte, și nevoia de a proteja autoritatea puterii judecătorești și drepturile altor persoane, pe de altă parte.

Riscul de a conduce la pierderea respectului pentru tribunale și a încrederii necesare în activitatea acestora, la producerea unor consecințe nefaste în privința recunoașterii instanțelor ca unice organe calificate spre a decide în privința soluționării proceselor, justifică restrângerea libertății de exprimare.

Totuși, presa are îndatorirea de a informa opinia publică asupra tuturor problemelor de interes general, iar printre acestea se află, fără nicio îndoială, și cele care privesc funcționarea justiției, instituție esențială într-o societate democratică.

Atitudinea magistraților, chiar în afara instanței, și mai ales atunci când se servesc de calitatea lor de magistrați, poate să constituie o preocupare legitimă a presei și să contribuie la dezbaterea asupra funcționării justiției și a moralității celor care sunt garanții acesteia.

Din punctul de vedere al magistraților, obligația de rezervă ce le este impusă nu poate suprima libertatea de gândire și de exprimare, însă interzice, totuși, orice exprimări critice scandaloase, de natură să submineze încrederea și respectul pe care funcția lor ar trebui să le inspire justițiabililor.

Magistrații trebuie să-și exprime opiniile într-o manieră prudentă, măsurat, deoarece obligația de imparțialitate de care sunt ținuți trebuie să satisfacă exigențele serviciului public căruia îi asigură funcționalitatea. Sancțiunile aplicate în cazul abaterii de la aceste principii trebuie să fie însă ponderate, pentru a nu produce un efect descurajant asupra celor care ar dori să participe la dezbaterea publică privind eficacitatea instituțiilor judiciare.

⁵⁸ I.C.C.J., Completul de 9 judecători, decizia nr. 5/09 iunie 2003, citată în G. Bogasiu ș.a., *op. cit.*, p. 152

⁵⁹ Decizia nr. 16/2007 pronunțată de Completul de 9 judecători al I.C.C.J., citată de T. Manea în *Aspecte*

din jurisprudența Secțiilor C.S.M. în materia răspunderii disciplinare a judecătorilor și procurorilor, Revista Justiția în actualitate nr. 2/2007, p. 71.